

Litterær disput med Jacobsen på Østergade

Et kig ind hos Thisted-digteren - og en tur i den lille købstad i 1880'erne

Af Flemming Skipper

THISTED. Jacobsen, Bang og Hansen. Og Thisted i 1880'erne. To af Danmarks største digtere og en fhv. herredsfoged og etatsråd. Det lyder ikke ligefrem sindsoprivende. Vi gør alligevel et forsøg. Bevægende møder er det under alle omstændigheder - set her fra 2003.

Herman Bang var 23 år, da han 1880 kom til Thy. Som udsendt reporter fra en af de københavnske aviser. Anledning: en opsigtsvækkende stranding ved Klitmøller. Det nye industrisamfunds presse var et vildtvoksende nyt marked, og unge Bang var en del af det. Han havde tæft for det, der interesserede, for hverdagens drama, og han forstod kunsten at gøre det nærværende. Han giver læseren - og dén der læser i dag - fornemmelse af at være på stedet. Han skrev om alt, også politistof og ulykker. Og om strandinger ved den jyske vestkyst. Da han lægger vejen om ad Thisted for at besøge sit litterære idol, den 33-årige tuberkuloseramte J. P. Jacobsen, havde han skrevet sin første roman. Den udkom samme dag. Under stor skandale. "Håbløse Slægter" blev forbudt og forfatteren idømt bøde for at beskrive "sanselighedens pirrende midler".

"Nå - hans søn"

Men nu var Herman Bang i Thisted. Ville besøge Jacobsen og bringe de hilsner, han havde med fra venner i København:

"Hver mand i staden vidste, hvor faderen boede, men digteren var bare: "Nå - hans søn". Der kom en tjenestepige ud og bød mig ind i en stue ved siden af forstuen, hvor hun fik tændt en lampe, en lille lavbenet spinkel lampe, og bad mig sætte mig, og gik igen. Det kunne ikke være Jacobsens stue, den, hvor jeg var kommen ind. Det var et stort værelse, lavloftet, med kolde vægge og nogle gammeldags møbler, et par skabe, et bord og en sofa. Altsammen farveløst, næsten trist. Indtrykket af stuen lå over mig, da Jacobsen kom ind. Sådan havde jeg ikke ventet mig ham - ikke så syg og den høje skikkelse så sammenfalden bøjet. Jeg som havde set om mig så megen snigende syge, havde ikke troet, at han allerede var sådan mærket af døden. Han spurgte venligt til "bekendte derovre", med sin lidt trætte, halvhæse stemme, der lod

ordene komme så langsomt, ligesom søgende, et efter et, medens han så over på mig med et par store øjne, klare og undersøgende med det blik, som jeg altid havde lyst til at "ryste af". For man syntes, det lå på en som et par forskerøjne, der så lige igennem een fra en stille krog. Så sad vi lidt, hver på sin side af den lille lampe, og Jacobsen vidste vist ikke stort at fange an med det fremmede menneske. Han sad og tog om knebelsbarten med sin lange, lidt slappe hånd, mens pause fulgte efter pause, og jeg så hele tiden for mine øjne et billede fra en gammel litteraturhistorie fra skolen: Billedet af den syge Ewald. Jeg havde haft det billede for øje fra det første nu, Jacobsen kom ind, og blev det ikke kvit, medens vi sad der. Vi havde talt om strandingen og vraget og redningsbåden, som ikke tålte sø - alt med de samme pauser. Så sagde Jacobsen: "Nu skriver De jo på en bog?" "Ja..." "Når skal den ud?" "I dag vist..." "Ja så" - og Jacobsen så over på dette fremmede væsen, der "i dag" gav en bog ud. "Hvad hedder han... Deres Mand?!" sagde han så. "William ...William Høg"... Og rent "genert", blot for dog at sige noget - det var vel også det, som interesserede mig mest i de dage, og hele tre gange fire og tyve timer havde jeg ikke kunnet udøse mit hjerte for nogen levende - fortalte jeg i eet sæt, uden at standse og hidsigere og hidsigere, fordi jeg følte, hvor dumt det var, den halve bog, både liv og død, ud i et træk. Jacobsen så forbavset ud, som om han havde fået en meget uventet douche, og lod så roligt det hele plaske ned om sig alt, hvad jeg "mente" og "havde tænkt" og "havde villet sige" - til jeg ikke havde vejr mere og måtte holde op. Så sagde han ganske stille: "Ja - min "mand" hedder Niels". Og han lagde en ganske lille streg under det simple, korte navn. "Niels Lyhne", sagde han igen og ligesom hørte efter hele navnet, om det vejede i klangen.

Jeg havde ikke mer at sige: jeg tror nok, jeg havde helst ønsket mig på stedet de syv hundrede alen under jorden ... Jacobsen så over til mig, forbi lampen, og han har vist set, at jeg sad noget "nøgttern" på min plads. For han sagde: "Nej - det er ikke så lige til, kunsten"! - og han så hen for sig, stille, med hænderne om sine knæ. Lidt efter brød jeg op. Jacobsen holdt min hånd længe i sin, som kunne jeg bringe selve håndtrykket over til dem, han bad mig hilse. Og han sagde i en tone, så meget mild, som jeg altid siden har haft for øre, når jeg læste om hans skønne Edele: "Ja - hils så derovre - dem alle sammen"! Og han beholdt min hånd endnu et øjeblik i sin ..."

En hård hund

Så er der herredsfogeden!

Fhv. herredsfoged, etatsråd C.B.V. Hansen, går i en artikel i Historisk Årbog (1914) i rette med det billede af J. P. Jacobsens baggrund og især af faderen, "den gamle Chr. Jacobsen", der allerede på dette tidspunkt var tegnet i litteraturen om digteren fra Thisted. Han var ikke nogen "større købmand" eller en mand, "som arbejdede forretningen op", og han var ikke en af byens matadorer. Hans væsentligste livsgerning var i ungdommen som sømand og senere som avlsbruger. Og han var ikke afholdt i Thisted og gjaldt for at være "en hård hund", der holdt stærkt på sin ret, og han blev ikke valgt til egentlige tillidsposter. Han var dog i nogle år formand for bestyrelsen for et jernstøberi.

Angiveligt valgt for at passe på, at alt gik sparsommeligt til. Han havde jo selv aktier i foretagendet.

C.B.V. Hansen fortæller, at han kendte J. P. Jacobsen i dennes ni sidste leveår: "Den 1. april 1876 tog jeg bolig i Thisted, hvor jeg ikke tidligere havde boet, og da jeg i det første par måneder boede i Jacobsens svogers hjem, kom jeg straks jævnlig sammen med ham. Jeg havde vel kendt ham fra København, men det var helt flygtigt. Vi var jævnaldrende, men da jeg var blevet student ad den slagne landevej, var jeg blevet det et par år før ham. Den første gang, jeg mindes at have talt med ham, var en dag på Østergade, hvor vi kom til at tale om litteratur. Jeg havde næppe synderlig forstand derpå, men var stærkt optaget af Goldschmidts "Hjemløs" og da "Den Vægelsindede fra Graahede" nylig var udkommet, roste jeg hans bog stærkt. Jacobsen derimod brugte meget nedsættende udtryk om bogen og betegnede den som noget juks eller på lignende måde. Måske havde han ikke ment det så slemt, men der var hos ham indtil de allersidste år noget af den studentikose tilbøjelighed til i en disput at sige noget grelt, som stod ret i modsætning til modstanderens udtalelser. Når jeg i Jacobsens sidste leveår en enkelt gang kom ned til ham om aftenen (ellers besøgte jeg ham gerne om eftermiddagen), gik vi senere om aftenen ind i forældrenes stue, hvor der blev røget tobak, drukket toddyer og fortalt historier, og

jeg mindes, med hvilket liv faderen kunne fortælle om sine oplevelser til søs. Forældrenes lejlighed var møbleret på gammeldags vis, tarveligt og uden synderlig hygge. Fra dette hjem er altså J. P. Jacobsen gået ud og har fået sit særpræg ..."

Digter-journalisten Bang og den forhenværende herredsfoged, etatsråd Hansen er to af mange stemmer i den store fortælling om den syge digter fra den lille by ved Limfjorden, der fornyer litteraturen og senere bliver inspiration for modernismen i det 20. århundrede. En fortælling der fortsat skrives på. Og herredsfogeden havde i 1914 et bud på, hvorfra det hele stammede: "Ved at gøre faderen til storborger og matador i en lille provinsby, bliver billedet af ham helt fortegnet. Det er netop fra faderen, at sønnen har fået det mest ejendommelige, det der gav ham mod til at betræde nye og ukendte baner. Fra faderen har han arvet det vide udsyn og det skarpe og dristige blik, der ingen hindringer så, eller var bestemt på at overvinde de hindringer, som det mødte og ikke lagde an på at gå i den traditionelle trædemølle".

Nye læsere kan begynde her. J. P. Jacobsens forfatterskab lever i bedste velgående – både herhjemme og i udlandet

Fakta

J. P. Jacobsen opnåede i sin levetid (1847-85) at få udgivet tre bøger: romanerne Fru Marie Grubbe (1876) og Niels Lyhne (1880) samt Mogens og andre noveller (1882). Forfatterskabets andre tekster, herunder arabeskerne og den øvrige lyriske digtning, blev udgivet efter hans død. Beretningen om J. P. Jacobsen af fhv. herredsfoged, etatsråd C.B.V. Hansen er en af de i alt 1500 artikler fra Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1906-2002, der er blevet lagt ud på en cd-rom og udsendt i forbindelse med 100 års jubilæet i Historisk Samfund. (Samt på internettet via Lokalthistorisk Arkiv for Thisted Kommunes hjemmeside)